

potentieel en kritiek, zonder persé toevlucht te nemen tot loutere presentatie van documentair bewijs om het socio-antropologische onderzoek na te apen van degenen die in dienst staan van scenarioproductie. De focus op het scenario als een territorium trekt kunstenaars in een vage grenszone binnen die op een afstand werd gehouden door modernistisch formalisme. Hierdoor wordt een voorstel voor parallelle strategieën mogelijk, die gevoelig blijven voor de maatschappij en in staat zijn om momenten van verandering te identificeren.

Het scenario als een constructie is onlosmakelijk verbonden met een specifieke set van ideologieën. Het wordt het beste gebruikt voor de controle over situaties waar het een eis is om de controle op zich te verbergen. De Wereldbank produceert ze, IBM doet het, Robert McNamara heeft ze verzonnen, de NAVO worstelt met hun gevolgen. Maar Greenpeace, straatprotestanten en de nieuwe Euro-communisten doen het ook. Scenario's bieden een aantrekkelijk droombeeld van keuzes, terwijl ze vaak tegelijkertijd een beperkt aantal oplossingen voorstellen. Het is daardoor onduidelijk of zulk denken een ondermijning nodig heeft, of slechts een grotere aandacht en een groter bewustzijn. In om het even welke situatie waarin men geconfronteerd wordt met een gebrek aan consensus, worden scenario's gebruikt om verschillende veranderingen en mogelijkheden te voorspellen in relatie tot de ontwikkeling van de maatschappij. In deze hoedanigheid is het van essentieel belang voor een kunstenaar om zich bewust te zijn van de strategische spelletjes die plaatsvinden in en rond de pre- en postproductionele fases van zijn werk, de manier waarop die passen binnen de scenariomentaliteit, en de manier waarop die ingezet worden om een bepaalde ideologie te ondersteunen.

De vaardigheid om zich bezig te houden met een premature scenariomentaliteit, het uitspelen van een aantal mogelijkheden die gebaseerd zijn op een vermenigvuldiging van omstandigheden, gebeurtenissen, bevolkingen en intellectuele instrumenten, vormt de basis van de crisis die het vroege kapitalisme kende. Sommigen waren zich bewust van het potentieel van de strategie, al was het maar vanuit hun weigering om bij te dragen aan de massa van nieuwe ideeën en technologieën die lonkten naar de opkomende arbeidersklasse. Sommigen, zoals Marx, gingen aan de slag met een analyseproject te midden van de verwarring van de revolutie, en het voor de hand liggende pleidooi voor een

nieuwe stedelijke beroepsbevolking. De strijd tussen planning en actie versus scenario's en speculatie stond op het punt om los te barsten.

Tegen de jaren zestig had de werkplaats enorme veranderingen ondergaan door de voortschrijdende ontwikkeling van universeel onderwijs. Die was al aan de gang sinds de schuldbewuste hervormers van de negentiende eeuw voor het eerst hadden beseft dat ze een minimaal geschoolde en tegelijk gedisciplineerde bevolking nodig hadden. Toch had deze honderd jaar durende onderwijsontwikkeling in de schoot van een scenariomentaliteit uiteenlopende resultaten tot gevolg. Planning was nog lang niet verslagen door het scenario. De naoorlogse vernieling van Europa gaf sociale planning een nieuw contract van onbepaalde duur. Hoewel 'onbepaalde duur' in Groot-Brittannië uiteindelijk toch bepaald was. De eerste sociale woonblokken werden gesloopt aan het einde van de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig. Binnen deze tijdspanne verschenen de scenario's die de introductie van vagebonden op de werkvloer betekenden. Geradicaliseerde, politiek dynamische koekoeks binnen een ontvankelijke beroepsbevolking – de operatie van een onruststoker van buitenaf, die zich binnenwurt in een grote onderneming, die zijn collega's onderwijst, en probeert de revolutie te mobiliseren.

Tegenwoordig gaat ons bewustzijn en gebruik van scenario-instrumenten verder dan angstige voorspellingen van het bedrijfsleven of overheidsinstanties. Het is grondig ingebed in multinationalaal entertainment zoals televisie en film, terwijl de angst voor het subversieve geluid is binnen het Europa en de Verenigde Staten van vandaag. De terrorist, die direct actie onderneemt, trivialiseerde de rol van de heetgebakerde oproerkraaiër en pakt bovendien veel beter op film. Wat als het vliegtuig ontploft? Wat als de baas wordt gekidnapt? Wat als ze staken voor een langere lunchpauze? Terugkijken naar de tijd, vlak voor een belangrijke gebeurtenis, roept vragen en verwondering op. Dit is een effect dat vergroot wordt door de veranderingen, doortimmerd met fictie via de ontwikkeling van film en televisie, in de dynamische context van het Amerikaanse kapitalisme met zijn combinatie van staatscontrole en vleugjes achttiende-eeuws liberalisme. Hoewel gelijkaardige structuren al bestonden in literatuur en theaterteksten, is er geen enkel narratief medium geweest dat onze notie van 'vlak daarvoor' dusdanig heeft veranderd als de introductie van